
FINANCIAL CONTROLLING IN THE SYSTEM OF FINANCIAL MANAGEMENT

Petya Yordanova – DinovaUniversity of Food Technologies – Plovdiv 4002, Bulgaria, petia1222@abv.bg

Abstract: This paper explores the comparative analysis of the financial controlling, who is a result from the common controlling concept and the financial management. In the specialized literature, financial controlling is seen as an innovative approach to financial management. It is often presented as the most promising instrument of financial diagnostics. Generally speaking, financial controlling is seen as a process of managing the company's assets which are valued in monetary measures. The difference between the financial management and the financial controlling is that the second covers all functions of management, analysis and control of finances, aiming at maximizing their effective use and increasing the value of the enterprise. Financial controlling is often seen as a function of the common practice of financial management. Its objective is to preserve the financial stability and financial sustainability of enterprises operating in a highly aggressive business environment.

Keywords: financial controlling, financial management, financial sustainability.

ФИНАНСОВИЯТ КОНТРОЛИНГ В СИСТЕМАТА НА ФИНАНСОВИЯ МЕНИДЖМЪНТ**Петя Йорданова – Динова**Университет по хранителни технологии – Пловдив, България, petia1222@abv.bg

Резюме: В настоящата разработка е направен опит за представяне и сравнителен анализ на финансовия контролинг, произтичащ от общата контролинг концепция, с финансовия мениджмънт. В специализираната литература финансовият контролинг се разглежда като иновативен подход в управлението на финансите. Често той се представя и като най-перспективен инструмент на финансовата диагностика. В широк смисъл финансовият контролинг се разглежда като процес на управление на активите на предприятието, които са представени в парична форма. В сравнение с финансовия мениджмънт, финансовият контролинг се отличава по това, че обхваща всички функции на управлението, анализа и контрола на финансите, целящ максимизиране на ефективното им използване и повишаване стойността на предприятието. Финансовият контролинг много често се разглежда като функция на общата практика на финансовия мениджмънт. Насочен е към запазване на финансовата стабилност и финансовата устойчивост на предприятията, опериращи в силно агресивна бизнес среда.

Ключови думи: финансов контролинг, финансов мениджмънт, финансова устойчивост.

1. ВЪВЕДЕНИЕ

От икономикса са известни редица теоретични подходи за изясняване на причините и механизмите за цикличния характер на икономическото развитие. Цикличността на стопанския активитет, дискутирана от различните икономически школи, се дължи на влиянието на две основни групи фактори – екзогенни и ендогенни. По отношение на цикличните кризи (икономически и финансови), причините за възникването им и технологията за тяхното управление, са водени дългогодишни спорове. В тази връзка голяма част от учените се обединяват около тезата, че финансовите и икономическите кризи са взаимосвързани и взаимнообусловени. Проведеният анализ на най-значителните кризи през последните години, позволи да се установи първичността на финансовия им елемент. Като симптоматика на финансовите кризи се посочва⁴²:

- Неустойчивост на курса на ценните книжа;
- Нестабилност на курса на националната валута и обезценяването ѝ;
- Инфлация;
- Ръст на дефицита;
- Взаимна неплатежеспособност на стопанските субекти (висока междуфирмена задлъжнялост);
- Несъответствие на масата на парите в обращение и потребностите на паричното обращение.

⁴² Черненко, А.В., Н.Ю. Шведова, Антикризисное управление (учебник и практикум для академического бакалавриата), Юрайт, М., 2016, с. 30 (достъпен на: <https://biblio-online.ru/viewer/antikrizisnoe-upravlenie-390327#page/2>).

Значителна част от изследователите се обединяват около становището, че водещата причина за финансовите кризи е отделянето на финансовия (фиктивния) капитал от реалния капитал и превръщането му в господстващ вид капитал. Хегемонията на финансовия капитал над реалния капитал активира процеси на трансформация на съвременната пазарна икономика във финансово-пазарна икономика. С други думи казано, надделява влиянието и значението на финансовите пазари в сравнение с влиянието на останалите ресурсни пазари (материални, трудови). Нестабилността и флуктуациите на конюнктурата на тези пазари през последните три десетилетия предизвикаха кризисни ситуации, за чието неутрализиране се е наложило разработването на нови техники и инструменти за финансово управление, чиито носител е финансовият контролинг.

2. СЪЩНОСТ НА КОНТРОЛИНГА

Преди да се изясни същността на финансовия контролинг и връзката му с финансовия мениджмънт е необходимо да се представят основните теоретични постановки, свързани със същността на цялостната контролинг концепция. Прегледът на специализираната литература установи, че в теоретичната база на мениджмънта на предприятието са представени различни определения за понятието „контролинг“. Една част от авторите застъпват тезата, че контролингът обхваща широк спектър от управленски технологии, общото между които е формализация на целевите показатели, планиране и контрол по отношение на достигането на целите⁴³. Други представят контролинга като концепция, която, от една страна може да бъде разглеждана като качествено нова философия на управление, а от друга страна, като инструмент за управление. Като философия на управление контролингът представлява начин на мислене на ръководителите, ориентиран към ефективното използване на ресурсите и развитие на предприятието в дългосрочна перспектива. Разглеждана като инструмент на управлението, контролинг концепцията е ориентирана към постигането на целите, интегрирана във всички функционални сфери на предприятието система за информационно-аналитично и методическо осигуряване на ръководството в процеса на планиране, контрол, анализ и вземане на управленски решения⁴⁴. Й. Петкова и А. Ковачева разглеждат контролинга като система за планиране, анализиране, отчитане, регулиране и контрол на дейността, целяща осигуряване на дългосрочна устойчивост на фирмата. Контролингът може да се тълкува като съвкупност от математически, организационни и информационни модели, чрез които са подпомага работата на корпоративното ръководство в процеса на вземане и прилагане на управленските решения за успешно реализиране на поставените цели и своевременното отстраняване на възникналите отклонения на фактическите от планираните резултати⁴⁵. Според други изследователи контролингът е комплекс от логически зависими дейности, отнасящи се до дългосрочното целево планиране, стратегическото планиране, планиране на годишните задачи, систематичните управленски решения за реализиране на годишната цел и контрола⁴⁶. В сферата на управлението все повече мнения се обединяват около тезата, че контролинг концепцията е изградена върху идеите за интегриране на управленските функции. Основната ѝ цел е ориентация на управленския процес за достигане на всички предстоящи пред предприятието цели. За контролинга са характерни следните функции:

- Координация на управленската дейност за достигане целите на предприятието;
- Информационна и консултантска поддръжка при вземането на управленски решения;
- Създаване и функциониране на обща информационна система за мениджмънт;
- Обезпечаване рационалността на управленския процес.

⁴³ Кочнев, А. Ф., Система контроллинга –инструмент целевого управления компанией, консалтинговая компания ITeam (Москва), 27.10.2011 г. <http://gaap.ru/articles/systema-controllinga-instrument-celevo-upravleniya/>.

⁴⁴ Фалько, Keith, A. R., Контролинг: национальные особенности – российский и американский опыт, журнал „Корпоратив“ №1/2002 г. в Хаджиева, В., Приложение на контролинг концепцията, като съвременен управленски инструмент, сп. „Икономика 21“ междууниверситетско списание, година VI, книга 2, 2016, с. 101; Кирова, М., Системата за оперативен контролинг в застрахователното дружество – структура и особености, сп. „Диалог“, 1/2008, с. 26.

⁴⁵ Петкова, Й., А. Ковачева, Контролингът – ефективна управленска технология, сп. „Социално-икономически анализи“, книга 1/2017 (11), с. 103, Стопански факултет на Великотърновски университет „Св. Св. Кирил и Методий“.

⁴⁶ Каменов, К., А. Асенов, Бизнес-контролинг, НБУ, 2008, София, с. 18.

Много често контролингът се отъждествява с управленското счетоводство. Но това съвсем не е издържано в съдържателен смисъл, защото контролингът е по-широко понятие, тъй като включва в себе си не само чисто отчетни функции, но и целия спектър от управления на процесите за постигане на крайните цели и фирмени резултати. Координирайки, интегрирайки и направлявайки дейностите на всички управленски системи за достигане на поставените цели, контролингът се явява синтез на планирането, отчета, контрола, икономическия анализ, организация на информационния поток (и на останалите потоци) или с други думи казано изпълнява специфична функция – „управление на управлението“⁴⁷. Т. Ю. Теплякова представя контролинга като относително нова концепция за системно управление на организацията като основния ѝ стремеж е да обезпечи успешното функциониране на организационната система (предприятие, търговска фирма, банка и др.) в дългосрочна перспектива по пътя на⁴⁸:

- Адаптация на стратегическите цели към изменящите се условия на външната среда;
- Съгласуване на оперативните планове със стратегическите планове за развитие на организационната система;
- Координация и интеграция на оперативните планове за различни бизнес процеси;
- Създаване на система, обезпечаваща мениджърите с информация за различните управленски решения в оптимални времеви интервали;
- Адаптиране на организационната управленска структура на предприятието с цел повишаване на гъвкавостта ѝ и способността ѝ бързо да реагира на изменящите се изисквания на външната среда.

Понякога контролингът се асоциира и с контрола, но той е различно и даже противоположно по смисъл понятие. Контролът е насочен към миналото, констатира и изяснява допуснати грешки и погрешни планове, а контролингът е управление на бъдещето за постигане на дългосрочно устойчиво функциониране на предприятието и неговите структурни единици⁴⁹. Тезата, че контролингът е „управление на управлението“ се застъпва и в българската научна общност. Така например по думите на Б. Бранкова, ако се разгледа контролингът като „управление на управлението“, то възниква асоциация с базата и надстройката (базата е традиционната система за управление, а надстройката – контролингът)⁵⁰. Проследявайки развитието на контролинг концепцията, както отбелязва А. Асенов, могат да се разграничат три етапа: счетоводно ориентиран контролинг; контролинг, ориентиран към действието и контролинг, ориентиран към управлението⁵¹. Същият автор представя контролинга като комплексна функция на управление на производството, насочена главно да подпомага процеса на разработване и вземане на управленски решения (стратегически, тактически и оперативни) във всички области на стопанската дейност на фирмата. В най-общия си вид контролингът оперира преди всичко с парични измерители – парична оценка на стопанските ресурси, както и непосредствените пари, т.е. с финансови ресурси. Той има отношение както към стратегическото и оперативното управление, така и към операционната, инвестиционната и финансовата дейност на предприятието. Освен това основните цели на всяко предприятие и неговия мениджмънт са насочени към максимизиране на печалбата и увеличаване стойността на компанията, които всъщност са финансови показатели. За това по мнението на С. В. Барулин и Е. В. Барулина целта, концепция и система за управление на контролинга се явяват финансови, което означава, че и самият контролинг приема финансова форма, т.е. към термина „контролинг“ може да се прибави определението „финансов“⁵².

3. СЪЩНОСТ НА ФИНАНСОВИЯ КОНТРОЛИНГ

Финансовият контролинг (Financial Controlling) може да се определи като система за информационна подкрепа за финансови и икономически решения, включваща използването на методи и

⁴⁷Валуев, Б. И., Современные альтернативы системе управления предприятием, Рыночная экономика: современная теория и практика управления, том 6, выпуск 6, Наука и техника, Одесса, 2003, с. 95-97.

⁴⁸Теплякова, Т. Ю., Контроллинг, учебное пособие, Ульяновск, 2010, с. 11.

⁴⁹Пак там, с. 12.

⁵⁰Бранкова, Б., Възникване и развитие на контролинга като концепция за управление на промишлените предприятия, Годишник на минно-геоложкия университет „Св. Иван Рилски“, Том 52, Св. IV, Хуманитарни и стопански науки, 2009, с. 44.

⁵¹Асенов, А., Концептуален модел на контролинга във фирмите, с. 75-76 (<http://www.tksi.org/JOURNAL-KSI/PAPER-PDF-2010/2010-2-16.pdf> <http://www.tksi.org/JOURNAL-KSI/PAPER-PDF-2010/2010-2-16.pdf>)

⁵²Барулин, С.В., Е.В. Барулина, Налоговой контроллинг, учебник, Саратовский социально-Экономический институт (филиал) РЭУ им. Г.В. Плеханова, с. 39.

процедури за бюджетиране, стратегическо планиране, управленско счетоводство, финансова диагностика, управление на риска и вътрешен контрол, които заедно осигуряват координация на отделните подсистеми за управление, и ориентирани да оптимизират финансовите решения и да увеличат стойността на компанията⁵³. По отношение на същността на финансовия контролинг направеният обзор на немската и руска научна литература показва съществуването на различни виждания за неговата природа. Така например С. В. Барулин и Е. В. Барулина го определят като интегрираща концепция за управление на финансите и дейността на компанията като цяло, сигнална и координираща многофункционална форма на финансово управление, която е обезпечена концептуално, методологически, методически и инструментално⁵⁴. Според Д. Хан висшата цел на контролинга е производна от целите на предприятието и се състои в съхраняване на устойчивото (дългосрочно) му развитие. Контролингът съдейства за постигане на главната стойностна (монетарна) цел на предприятието – оптимизация на финансовия резултат чрез максимизация на печалбата и повишаване ценността на капитала при гарантирана ликвидност. Сходна теза застъпва и Ю. Ж. Уланова, според която финансовият контролинг в рамките на постигането на основните цели – обезпечаване на оптималното равнище на ликвидност, поддържане на платежоспособност и финансова устойчивост в средносрочен и дългосрочен период, обезпечаване на рентабилността и печалбата, ръст и управление на стойността на предприятието – осигурява комплексно и ефективно управление на финансите на организациите и корпоративните структури⁵⁵. Тя подчертава, че системата на финансов контролинг способства за разрешаване на най-често срещаните проблеми при управлението на финансите – ниска платежна дисциплина, неконтролируема дебиторска задлъжнялост, неефективно управление на разходите, недостатъчно равнище на отговорност и мотивация на персонала за понижаване на разходите, грешно определяне на печалбата на филиалите и отделните видове дейности на компанията, ниско равнище на организация на системата на първичния документооборот, небалансирана данъчна политика и плащане на необосновано високи данъци, както и пропуски във системата на вътрешната финансова отчетност. Ценността на финансовия контролинг особено се увеличава в условията на криза, пред която са изправени много предприятия, в контекста на макроикономическите турбулентности, констатира Д. С. Кудряшов. В тази връзка той пише, че антикризисният финансов контролинг може да се определи като система за подпомагане на финансовите решения в периодите до настъпване на кризата и по време на кризата, която включва набор от инструменти за информационна подкрепа и координация на антикризисното управление, финансовата диагностика, вътрешния контрол и управленската отчетност. Спектърът от антикризисни инструменти на контролинга започва със системата за ранно предупреждение за финансовата криза и завършва с планиране на ликвидността и паричния поток (cash-flow) в процеса на реализация на антикризисната концепция.⁵⁶ В резултат на своите проучвания О. С. Кожухова констатира, че финансовият контролинг е един от иновативните способности за управление на фирмените финанси и е ориентиран към функционална поддръжка на финансовия мениджмънт, което определя неговото съдържание и основни задачи. Според нея той е елемент на интегрирана система за управление на финансите на предприятието, която включва в себе си контролен подход, позволяващ осъществяването на финансовото управление на основата на вземане на финансово решение, мониторинг на външната среда, мониторинг на обекта на финансово управление и дава възможност да се създаде информационен модел на обекта на управление⁵⁷. Финансовият контролинг е част от контролинга и се основава на неговите способности, методи и инструменти. Специализацията на финансовия контролинг се определя от обектите и характерните методи.

⁵³ http://financial-helper.ru/alphabetical_index_all/alphabetical_index_ru/f_ru/finansovyyj-kontrolling.html

⁵⁴ Барулин, С.В., Е.В. Барулина, Налоговой контролинг, учебник, Саратовский социально-Экономический институт (филиал) РЭУ им. Г.В. Плеханова, с. 40.

⁵⁵ Уланова, Ж.Ю. Формирование системы финансового контроллинга на предприятии <https://cyberleninka.ru/article/v/formirovanie-sistemy-finansovogo-kontrollinga-na-predpriyatii>

⁵⁶ Кудряшов, Д.С. **Сущность и специфика механизма финансового контроллинга в системе управления современным предприятием.**

http://uecs.ru/index.php?option=com_flexicontent&view=items&id=4924
http://uecs.ru/index.php?option=com_flexicontent&view=items&id=4924

⁵⁷ Бланк, И.А., Основы финансового менеджмента, т. 1, Киев, 1999 в Кожухова, О.С., Финансовый контролинг как новый элемент управления финансами компании, Экономические науки, 7(80), 2011, с. 184.

4. ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Финансовият контролинг често се разглежда като функция на общата практика на мениджмънта на финансовата дейност на предприятието, комплекс за финансово управление, насочен към устойчиво поддържане ефективността на всички бизнес процеси.

ЛИТЕРАТУРА

- [1] Черненко, А.В., Н.Ю. Шведова, Антикризисное управление (учебник и практикум для академического бакалавриата), Юрайт, М., 2016, с. 30 (достъпен на: <https://biblio-online.ru/viewer/antikrizisnoe-upravlenie-390327#page/2>)
- [2] Кочнев, А. Ф., Система контроллинга –инструмент целевого управления компанией, консалтинговая компания ITeam (Москва), 27.10.2011 г. <http://gaap.ru/articles/systema-controllinga-instrument-celevo-upravleniya/>
- [3] Фалько, Keith, A. R., Контроллинг: национальные особенности – российский и американский опыт, журнал „Короллинг“ №1/2002 г.
- [4] Хаджиева, В., Приложение на контролинг концепцията, като съвременен управленски инструмент, сп. „Икономика 21“ междууниверситетско списание, година VI, книга 2, 2016, с. 101.
- [5] Кирова, М., Системата за оперативен контролинг в застрахователното дружество – структура и особености, сп. „Диалог“, 1/2008, с. 26.
- [6] Петкова, Й., А. Ковачева, Контролингът – ефективна управленска технология, сп. „Социално-икономически анализи“, книга 1/2017 (11), с. 103, Стопански факултет на Великотърновски университет „Св. Св. Кирил и Методий“.
- [7] Каменов, К., А. Асенов, Бизнес-контролинг, НБУ, 2008, София, с. 18.
- [8] Валуев, Б. И., Современные альтернативы системе управления предприятием, Рыночная экономика: современная теория и практика управления, том 6, выпуск 6, Наука и техника, Одесса, 2003, с. 95-97.
- [9] Теплякова, Т. Ю., Контроллинг, учебное пособие, Ульяновск, 2010, с. 11-12.
- [10] Бранкова, Б., Възникване и развитие на контролинга като концепция за управление на промишлените предприятия, Годишник на минно-геоложкия университет „Св. Иван Рилски“, Том 52, Св. IV, Хуманитарни и стопански науки, 2009, с. 44.
- [11] Асенов, А., Концептуален модел на контролинга във фирмите, с. 75-76 (<http://www.tksi.org/JOURNAL-KSI/PAPER-PDF-2010/2010-2-16.pdf> <http://www.tksi.org/JOURNAL-KSI/PAPER-PDF-2010/2010-2-16.pdf>)
- [12] Барулин, С.В, Е.В. Барулина, Налоговой контроллинг, учебник, Саратовский социально-Экономический институт (филиал) РЭУ им. Г.В. Плеханова, с. 39-40.
- [13] http://financial-helper.ru/alphabetical_index_all/alphabetical_index_ru/f_ru/finansovyjj-kontrolling.html
- [14] Уланова, Ж.Ю. Формирование системы финансового контроллинга на предприятии <https://cyberleninka.ru/article/v/formirovanie-sistemy-finansovogo-kontrollinga-na-predpriyatii>
- [15] Кудряшов, Д.С. Сущность и специфика механизма финансового контроллинга в системе управления современным предприятием. http://uecs.ru/index.php?option=com_flexicontent&view=items&id=4924 http://uecs.ru/index.php?option=com_flexicontent&view=items&id=4924
- [16] Бланк, И.А., Основы финансового менеджмента, т. 1, Киев, 1999 в Кожухова, О.С., Финансовый контроллинг как новый элемент управления финансами компании, Экономические науки, 7(80), 2011, с. 184.
- [17] Кожухова, О.С., Финансовый контроллинг как новый элемент управления финансами компании, Экономические науки, 7(80), 2011, с. 184.

